

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-574/21-1

Zaak C-574/21

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

20 september 2021

Verwijzende rechter:

Nejvyšší soud České republiky (Tsjechië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

29 juni 2021

Verzoekende partij:

QT

Verwerende partij:

O2 Czech Republic a. s.

[...]

BESLISSING

De Nejvyšší soud České republiky (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Tsjechië; hierna: „Nejvyšší soud”) heeft [...] in de zaak van verzoeker [...] **QT** [...] tegen verweerster **O2 Czech Republic a. s.**, [...] inzake een betaling van 2 023 799,00 Tsjechische kroon (CZK), vermeerderd met rente, onder zaaknummer 60 C 100/2014 gevoerd voor de Obvodní soud pro Prahu 4 (rechter in eerste aanleg Praag, Tsjechië; hierna: „Obvodní soud”), ter beoordeling van het door verzoeker ingestelde cassatieberoep tegen het arrest van de Městský soud v Praze (rechter in tweede aanleg Praag, Tsjechië; hierna: „Městský soud”) van 27 november 2019, dossiernummer 72 Co 302/2019–939, geoordeeld als volgt:

I. [...]

II. De Nejvyšší soud **verzoekt** het Hof van Justitie van de Europese Unie krachtens artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

Moet het begrip „provisie, die voor de handelsagent verloren gaat” in de zin van artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, van richtlijn 86/653/EEG van de Raad van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van de lidstaten inzake zelfstandige handelsagenten aldus worden uitgelegd dat het tevens ziet op een provisie voor overeenkomsten die de betrokken handelsagent zouden hebben gesloten met de klanten die hij de door hem vertegenwoordigde principaal zou hebben aangebracht of met wie hij de transacties aanzienlijk zou hebben uitgebreid indien de agentuurovereenkomst niet was beëindigd?

Zo ja, onder welke voorwaarden geldt deze conclusie dan ook voor zogeheten eenmalige provisies voor het sluiten van een overeenkomst?

Motivering

I.

Feiten van het geding en procedure voor de Tsjechische rechterlijke instanties

- 1 Verzoeker in de genoemde zaak is een handelsagent die tegen verweerster een vordering heeft ingesteld tot betaling van een schadevergoeding ten bedrage van 2 023 799,00 CZK, vermeerderd met de verschuldigde vertragingsrente.
- 2 De Obvodní soud heeft de ingestelde vordering [...] aanvankelijk deels toegewezen bij het eerste gewezen vonnis van 14 september 2015. De Městský soud heeft dit vonnis evenwel bij beslissing van 16 maart 2016 [...] vernietigd op grond dat verzoeker de feiten onvoldoende had aangetoond en heeft de zaak naar de rechter in eerste aanleg terugverwezen.
- 3 Vervolgens heeft de Obvodní soud de vordering bij het tweede gewezen vonnis van 30 januari 2019 [...] afgewezen.
- 4 De lagere rechterlijke instanties hebben in deze zaak de volgende feiten vastgesteld:

Op 1 januari 1998 is tussen verzoeker en de rechtsvoorgangster van verweerster (hierna: „verweerster”) een agentuurovereenkomst gesloten houdende de voorwaarden van een handelsvertegenwoordiging, het aanbieden en verkopen van door verweerster verstrekte telecommunicatiediensten in het kader van het NMT 450- en GSM-systeem, de levering en verkoop van mobiele telefoons en accessoires daarvan en, in voorkomend geval, andere producten, alsmede serviceverlening aan abonnees. Op 31 maart 2010 heeft verweerster de rechtsverhouding tussen partijen door opzegging beëindigd.

Verzoeker had overeenkomstig de agentuurovereenkomst recht op een eenmalige vergoeding voor alle overeenkomsten die hij voor verweerster had gesloten. Hoewel verzoeker in 2006 en 2007 verweerster nieuwe klanten heeft aangebracht en met de bestaande klanten, bijvoorbeeld voor een ander product, nieuwe overeenkomsten heeft gesloten of de met hen gesloten overeenkomsten heeft verlengd, liepen deze overeenkomsten niet door na 31 maart 2010, toen de contractuele betrekking tussen partijen werd beëindigd, zelfs niet wanneer rekening wordt gehouden met de maximale duur van de abonnementen, die in die jaren maximaal 30 maanden bedroeg. Wat betreft de jaren 2008 en 2009 liepen in totaal 431 verbintenissen door na 31 maart 2010, waaronder 155 nieuwe overeenkomsten en 276 gewijzigde verbintenissen. Verzoeker heeft derhalve aangetoond dat hij verweerster nieuwe klanten heeft aangebracht en dat hij het aantal transacties met de bestaande klanten heeft uitgebreid. Voor deze handelingen heeft verzoeker van verweerster de verschuldigde vergoeding ontvangen.

- 5 De rechter in eerste aanleg heeft vermeld dat het aan verzoeker is om duidelijk en concreet aan te geven welke voordelen verweerster aan deze transacties ontleent, hetgeen verzoeker heeft verzuimd. Daaruit heeft deze rechter geconcludeerd dat verzoeker niet heeft aangetoond dat de door hem aangebrachte klanten ook na beëindiging van de samenwerking aanzienlijke voordelen hebben opgeleverd voor verweerster. Gelet hierop heeft de rechter zich niet meer speciaal gebogen over de aanvullende voorwaarde voor vergoeding, namelijk over de vraag of dit billijk is. Om die reden heeft hij de vordering ongegrond verklaard.
- 6 Bij de behandeling van het door verzoeker ingestelde hoger beroep heeft de Městský soud in de hierboven aangeduide uitspraak het vonnis van de rechter in eerste aanleg bevestigd en zich daarbij gebaseerd op de feitelijke vaststellingen van deze rechter.
- 7 De rechter in tweede aanleg heeft benadrukt dat de overeengekomen provisie voor verzoekers bemiddeling bij het sluiten van de transacties eenmalig waren en dat al deze provisie volledig aan verzoeker zijn betaald, en heeft geoordeeld dat verzoekers betoog over de provisie waarop hij hypothetisch gezien recht zou hebben gehad indien hij vervolgentransacties met bestaande of nieuwe klanten zou hebben gesloten geen rechtvaardiging biedt voor het recht op vergoeding in de zin van § 669 van de zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (wet nr. 513/1991 tot vaststelling van het wetboek van koophandel), in de tot en met 31 december 2013 geldende versie (hierna: „wetboek van koophandel”). Hoewel verzoeker nieuwe klanten heeft aangebracht en de transacties met de bestaande klanten heeft uitgebreid zodat deze verweerster ook na beëindiging van de agentuurovereenkomst voordeel hebben opgeleverd, heeft verweerster voor deze transacties reeds een provisie aan verzoeker betaald overeenkomstig de agentuurovereenkomst, zodat betaling van een vergoeding niet billijk is in de zin van § 669, lid 1, onder b), van het wetboek van koophandel en het beroep reeds om die reden moet worden afgewezen.

- 8 Verzoeker heeft tegen het arrest van de rechter in tweede aanleg cassatieberoep ingesteld.
- 9 Verzoeker in cassatie werpt een vraag op die door de appelrechter weliswaar in overeenstemming met de cassatierechtspraak is beslecht, maar die volgens verzoeker in cassatie anders moet worden beantwoord. Verzoeker in cassatie is het niet eens met de door de Nejvyšší soud getrokken juridische conclusie dat een voor de handelsagent verloren gegane provisie in de zin van § 669, lid 1, onder b), van het wetboek van koophandel een provisie is die de agent „anders voor reeds verrichte transacties zou hebben ontvangen” (zie de verwante beslissingen van de Nejvyšší soud van 26 oktober 2011, dossiernummer 32 Cdo 3359/2011, CZ:NS:2011:32.CDO.3359.2011.1, 17 december 2013, dossiernummer 32 Cdo 534/2012, CZ:NS:2013:32.CDO.534.2012.1, en 27 oktober 2015, dossiernummer 23 Cdo 1531/2015, CZ:NS:2015:23.CDO.1531.2015.1). Verzoeker in cassatie betoogt daarentegen dat het begrip „verloren gegane provisie” ziet op provisie die hypothetisch gezien door de handelsagent zouden zijn ontvangen, maar die voor hem verloren zijn gegaan met betrekking tot transacties die na beëindiging van de agentuurovereenkomst door de door hem vertegenwoordigde entiteit zijn gesloten met klanten die door de handelsagent zijn aangebracht of met wie hij de transacties aanzienlijk heeft uitgebreid.

II.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (wet nr. 513/1991 tot vaststelling van het wetboek van koophandel), in de tot en met 31 december 2013 geldende versie:

§ 669

(1) Bij beëindiging van de overeenkomst heeft de handelsagent recht op een vergoeding indien

a) hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of de transacties met de bestaande klanten aanzienlijk heeft uitgebreid en de transacties met deze klanten de principaal nog aanzienlijke voordelen opleveren; en

b) de betaling van deze vergoeding billijk is, gelet op alle omstandigheden, in het bijzonder op de uit de transacties met deze klanten voortvloeiende provisie, die voor de handelsagent verloren gaat; deze omstandigheden omvatten ook het al dan niet toepassen van het concurrentiebeding in de zin van § 672a.

III.

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

10 Richtlijn 86/653/EEG van de Raad van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van de lidstaten inzake zelfstandige handelsagenten (hierna: „richtlijn”):

Artikel 17

(1) *De lidstaten nemen de nodige maatregelen om te bewerkstelligen dat de handelsagent, na de beëindiging van de overeenkomst, vergoeding volgens lid 2 herstel van het nadeel volgens lid 3 krijgt.*

(2)

a. *De handelsagent heeft recht op een vergoeding indien en voor zover:*

- *hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of de transacties met de bestaande klanten aanzienlijk heeft uitgebreid en de transacties met deze klanten de principaal nog aanzienlijke voordelen opleveren, en*
- *de betaling van deze vergoeding billijk is, gelet op alle omstandigheden, in het bijzonder op de uit de transacties met deze klanten voortvloeiende provisie, die voor de handelsagent verloren gaat. De lidstaten kunnen bepalen dat genoemde omstandigheden ook het al dan niet toepassen van het concurrentiebeding in de zin van artikel 20 kunnen omvatten.*

IV.

Motivering van de gestelde prejudiciële vraag

- 11 De richtlijn heeft tot doel de wetgevingen van de lidstaten inzake de rechtsbetrekkingen tussen partijen bij een agentuurovereenkomst te harmoniseren. Zij beoogt met name handelsagenten te beschermen in hun betrekkingen met de principalen en stelt daartoe in de artikelen 13 tot en met 20 onder meer de regels voor het sluiten en beëindigen van agentuurovereenkomsten vast (zie arrest van 23 maart 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, punten 18 en 19, en 26 maart 2009, *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, punt 14). Daarmee rekening houdend volgt uit de vaste rechtspraak van het Hof dat iedere uitlegging van artikel 17 van de richtlijn die in het nadeel van de handelsagent zou kunnen zijn uitgesloten is (zie ook, met andere verwijzingen, arrest van 19 april 2018, *Conseils et mise en relations (CMR)*, C-645/16, EU:C:2018:262, punt 35).
- 12 Het Tsjechische recht berust op een vergoedingsregeling, aangezien de bepaling van artikel 17, lid 2, van de richtlijn erin is omgezet. Deze regeling is onder meer tevens opgenomen in de geldende bepalingen van het recht van de Bondsrepubliek Duitsland (zie arrest *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, reeds aangehaald, punt 16).

- 13 In zijn beslissing van 26 oktober 2011, dossiernummer 32 Cdo 3359/2011, heeft de Nejvyšší soud verklaard, zij het slechts ten overvloede, dat een provisie die als gevolg van de beëindiging van een agentuurovereenkomst voor een handelsagent verloren zou gaan, een provisie moet zijn die hij anders (indien de agentuurovereenkomst niet werd beëindigd) over reeds verrichte transacties zou ontvangen, namelijk over de door hem gesloten of aanzienlijk uitgebreide transacties. Dit standpunt is door de Nejvyšší soud tevens bevestigd in de beslissingen van 17 december 2013, dossiernummer 32 Cdo 534/2012, en 27 oktober 2015, dossiernummer 23 Cdo 1531/2015, alsook in andere beslissingen, zodat een vaste rechtspraak tot stand is gekomen.
- 14 Daarentegen kan in de Duitse rechtspraak en rechtsleer een tegenovergestelde tendens worden waargenomen, waarbij ervan wordt uitgegaan dat een provisie die voor een handelsagent verloren gaat een provisie is die deze handelsagent in het geval van de hypothetische voortzetting van de overeenkomst zou ontvangen over toekomstige transacties tussen de door hem vertegenwoordigde entiteit en de klanten die hij aan deze entiteit heeft aangebracht of met wie hij de transacties aanzienlijk heeft uitgebreid [zie, onder verwijzing naar de rechtspraak van het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland), Busche in: OETKER, Hartmut, de collectieve publicatie Kommentar zum Handelsgesetzbuch (HGB), 4e editie München: C.H. Beck, 2021, HGB § 89b, punt 22; Strobl in: Münchener Kommentar zum HGB, 5e editie, 2021, HGB § 89b, punt 104; uit de jurisprudentie: bijvoorbeeld de uitspraak van het Bundesgerichtshof van 13 mei 1957, dossiernummer II ZR 19/57, tevens gepubliceerd in het tijdschrift Neue Juristische Wochenschrift 1957, 1028]. Deze conclusie volgt ook uit de bewoordingen van § 89b, lid 1, punt 2, van het Duitse wetboek van koophandel in de versie die voorafgaat aan de herziening van 2009, waarin uitdrukkelijk naar toekomstige transacties wordt verwezen.
- 15 Uit de Duitse rechtspraak en vakliteratuur volgt dat eenmalige provisies (*Einmalprovisionen*) niet voor een handelsagent verloren gaan. Zo concludeert het Landgericht München (rechter in eerste aanleg München, Duitsland) in zijn uitspraak van 23 februari 2011, dossiernummer 10 HK O 3966/10, dat een eenmalige provisie voor het sluiten van een kabelaansluitingsovereenkomst geen provisie is die voor de betrokken handelsagent verloren gaat. De conclusie van deze rechterlijke instantie is juist gebaseerd op het eenmalige karakter van de betreffende provisie: „het overeenkomen van een eenmalige provisie is bedoeld om de agent te compenseren voor de nadelen die gewoonlijk aan de beëindiging van een agentuurovereenkomst verbonden zijn”. Een soortgelijke conclusie is tevens door het Oberlandesgericht Köln (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, Keulen, Duitsland) geformuleerd in zijn uitspraak van 19 juni 2015, dossiernummer 19 U 109/14, die tevens beschikbaar is in het computersysteem Beck-online.de, namelijk onder BeckRS 2015, 19345 (zie met name de punten 44 en 45), ook al heeft deze rechterlijke instantie benadrukt dat een recht op vergoeding kan worden toegekend hoewel er geen sprake is van verloren gegane provisies. Ook in de Duitse juridische toelichtingen valt te lezen: „Wanneer een eenmalige provisie is toegekend, is volgens de bestaande

opvattingen (die voorafgaan aan de herziening van § 89b van het Duitse wetboek van koophandel in 2009 onder invloed van het arrest Semen) geen sprake van een verloren gegane provisie indien in de toekomst geen transacties met de door de handelsagent aangebrachte klanten konden worden verwacht. Dit probleem doet zich voornamelijk voor bij langlopende overeenkomsten waarbij de bemiddeling in het geval van de sluiting van een overeenkomst definitief wordt vergoed door middel van een provisie” (zie ook andere verwijzingen naar de rest van de literatuur EMDE, Raimond. Vertriebsrecht: §§ 84–92c HGB. *Handelsvertreterrecht -Vertragshändlerrecht – Franchiserecht*, 3e herziene en uitgebreide editie, Berlijn: De Gruyter, 2014, HGB § 89b, punt 228).

- 16 In het licht van de in de vorige punten genoemde rechtspraak en rechtsleer, die ingaan tegen de vaste rechtspraak van de Nejvyšší soud, rijst onmiskenbaar twijfel over de uitlegging van artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, van de richtlijn. Het staat uitsluitend aan het Hof om daarover uitspraak te doen, als rechterlijke instantie die bevoegd is krachtens artikel 47, lid 2, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 36, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Tsjechische Republiek, die voor de Nejvyšší soud bindend zijn.
- 17 Aangezien de uitlegging van artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, van de richtlijn noodzakelijk is om in de onderzochte zaak uitspraak te doen over het recht van de handelsagent op vergoeding, de Nejvyšší soud een rechterlijke instantie is waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep in de zin van artikel 267, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”) en daarenboven geen sprake is van een van de uitzonderingen waarbij geen prejudiciële vraag aan het Hof hoeft te worden voorgelegd [de uitlegging van het begrip van artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, van de richtlijn kan niet als *acte clair* of *acte éclairé* worden beschouwd – zie arrest CILFIT / Ministerie van volksgezondheid, C-283/81, EU:C:1982:335], is de Nejvyšší soud overeenkomstig de procedure van artikel 267 VWEU verplicht om het Hof te verzoeken om een prejudiciële beslissing.

[...]